

Podzemní Paříž

Do katakomb a kanalizací
(První fotografické pokusy při umělém osvětlení)

Čtyřikrát do roka, madam, vždy úderem poledne, můžete narazit na podivné shromáždění čtyř nebo pěti set osob, které se vzájemně neznají.

Vidíte je, jak se po jednom, po dvou nebo v malých skupinkách trousí po bývalých vnějších bulvárech a po rue d'Enfer – dnes Denfert-Rochereau – k malému chrámu s dórskými sloupy, kde u bývalých hradeb stávala celnice. Všichni ti chodci obého pohlaví nesou v ruce jako poznávací znamení malý balíček. Někteří si s jistou hrdostí ke knoflíku připnuli jako ozdobu malou svítilnu.

Jedni se tváří vážně a soustředěně, z jiných vyzařuje radost, kterou dávají najevo možná až příliš okázale. Všichni mají ve tváři zvláštní výraz, tajuplný a sebevědomý, jako lidé, jimž bylo svěřeno nějaké tajemné a přitom nikoliv nevýznamné poslání. Přece jen nemáme každý den krátce po ránu příležitost tvářit se slavnostně.

Projdou vchodem do chrámu a jeden po druhém mizejí v podzemí.

Tito vyvolenci kráčejí na prohlídku katakomb. Různé instituce veřejné správy, k nimž byly vzneseny patřičné activě sepsané žádosti o tuto „laskavost“, na kterou mají všichni právo a neměla by být nikomu odepřena, nakonec povolily

PODZEMNÍ PAŘÍŽ

čtyři pravidelné prohlídky za rok, aby takto hromadně odbyly všechny žadatele bez jakýchkoli dalších ambicí.

Vy ale katakomby neznáte, madam. Dovolte, abych vás jimi provedl. Račte se do mne zavěsit a následujme ostatní!

*

Na poněkud zanedbaném nádvoří obklopuje již celkem početný dav studnu a především vchod do podzemní chodby, kam zanedlouho vstoupíme. Kolem sebe máme různé vzorky zvědavců – nenasytné, lhostejné či přímo pohrdající, vážné i posměvačné, upovídané i mlčenlivé. Můžete spatřit pohromadě (což je veliká vzácnost) Pařížana, který zná město jako své boty, několikrát navštívil Muzeum dělostřelectva a manufaktura Gobelins pro něj neskrývá žádné tajemství, a rodilého obyvatele Paříže, který se po ní zběžně projde, jen když mu přijede návštěva z venkova. Dále narazíte na speciálnější návštěvníky, kteří si předplácejí *Père La Chaize illustré* a kdysi si kupovali Volneyho *Ruiny* (Les Ruines) nebo Youngovy *Noci* (Les Nuits), v heroických dobách, kdy jsme četli všechno, dokonce i Younga a Volneyho. A konečně tu máme nevyhnutelnou skupinku anglických výletníků.

Dav je nutně poněkud nesourodý, ale seznámení se sousemem probíhá snadno: pro překonání ostychu a rychlé sblížení není nic lepšího než společně očekávané nebezpečí. Všichni se už připravují, rozsvěcují svítidla. Tu a tam se ozve nucený smích a několik vystrašených obličejů, zběhlých v Noělově a Chapsalově přehledu literatury, svědčí o tom, že někteří ještě nezapomněli na nešťastníka zbloudivšího v katakombách, jehož osud byl k dovršení neštěstí zachycen ve verších abbého Delilla. Jeden chlapík si s sebou vzal svazek svíček, bochník chleba a velký kus čokolády – vlastně toho není příliš; kdyby se nad tím zamyslel a měl trochu času, běžel by jistě pro další zásoby. Vsadil bych se, že smíšek, který se našemu opatrníčkovi směje víc než ostatní, ukrývá

PODZEMNÍ PAŘÍŽ

po kapsách klubko nití na paměť Théseova bloudění v labyrintu. Klasická díla jsou věčná.

Vy přesto nepochybujete, madam, neboť jste statečná jako muž, že se v těchto pravidelných návštěvách podzemí neskrývá ani stín nebezpečí. V řadě za sebou vcházejí návštěvníci dovnitř, přičemž jsou spočítáni u vchodu a poté opět u východu. Bezpečně postupují po trase, která je jim vyhrazena v chodbách plných kostí pod dohledem hlídačů rozmístěných u každé falešné odbočky. Bez těchto opatření by těžko šlo uskutečnit podobný výlet do té ohromné změti postupně vznikající z bývalého římského lomu, z něhož mezi třetím a osmým stoletím našeho letopočtu vyrostla stará Lutetia a jenž se časem rozšířil v tisíce meandrech pod oběma břehy Seiny od Vaugirardu po Charenton a od Passy po Ménilmontant.

*

Do vlastního podzemí se dostáváme po úzkých točitých schodech. Mohu vám sdělit, že tento vchod je nejpoužívanější a že je jedním z celkem šedesáti míst, jimiž se do pařížských katakomb lze dostat; pokud vás to zajímá, má devadesát schodů. Pevně věřím, že tato čísla vám jsou stejně k užitku jako mně.

Nicméně těžko by někdo spočítal, kolik tu během deseti století uložili lidských koster. Pokud zahrneme i nevyužité doly, v nichž se těžil vápenec a ledek, mělo by jich být kolem šesti až sedmi milionů.

Sestupujeme tedy po nekonečně se kroutícím a kluzkém schodišti. Následujeme ty před námi, za námi je řada dalších; procházíme úzkou chodbou, stěny se lesknou vlhkostí a nízká klenba nutí ty nejvyšší z nás sklonit hlavu. Naše monotónní procesí se táhne po celé délce chodby a kromě nedostatku čerstvého vzduchu činí náš postup

PODZEMNÍ PAŘÍŽ

nepříjemným i čadící svíce v našich rukou – neopozdilo se vzadu jedno světélko?

Konečně se prostor kolem nás trochu rozšiřuje. Objevují se dveře a nad nimi nápis

MEMORIE MAJORUM

a po obou stranách

HAS ULTRA METAS REQUIESCUNT
BEATEM SPEM EXPECTANTES

Jsme tady. Vstupujeme do kostnice.

*

Mezi hrubě otesanými kamennými sloupy, které mají tuto jižní část Paříže chránit před sesuvy, k nimž tu často docházelo, jsou v dokonalém zákrytu (jako ve vzorně vedeném skladu obchodníka se dřevem) vyrovnány kosti sebrané zejména po roce 1783 ze zrušených hřbitovů, z bývalých kostelů a z výkopových prací, které za druhého císařství převrátily velkou část Paříže vzhůru nohama. Od doby římských císařů přes invazi Normanů až po měšťany i venkovské křupany ze hřbitova Vaugirard je vše, co v Paříži žilo a zemřelo, uloženo zde, sprostá chátka i velcí mužové, ostatky svatých i zločinců popravených na náměstí Grève. V rovnostářské změti jsou zde uloženy k věčnému spánku kostry merovejských králů vedle obětí masakrů ze září 1792. Šlechta z Valois, Bourboni, Orleánští, Stuartovci, všichni tu práchnivěji jeden přes druhého, smíšení s nuzáky z pařížských brlohů i se dvěma tisíci obětí Bartolomějské noci.

Nicota lidského údělu by však nebyla úplná, kdybych opomněl zdůraznit, že všechny ty kostry jsou roztroušeny, nedrží pohromadě a nikdo už je nesestaví zpátky, ani

PODZEMNÍ PAŘÍŽ

k soudu posledního dne. Ruce zvlášť najatých pracovních sil srovnaly všechna ta žebra, obratle, hrudní kosti i zápěstní, zánártní a záprstní kůstky do víceméně rovných hranatých útvarů, jež ve zdejších kryptách tvoří *výplň*, jak říkají místní zaměstnanci. V předních řadách jsou vyskládány vybrané a nejzachovalejší lebky, jimž se říká *fasáda*. Umělci z řad hrobařů doplňují tyto umrlčí kaple zkříženými stehenními kostmi do různých symetrických variací a snaží se, aby výsledný tvar byl co nejlíbivější, „skoro příjemný na pohled“, jak říká evidentně okouzlený Dulaure, jehož Paul Passy ve své mimořádně zajímavé práci nikoliv bezdůvodně považuje za „zaujatého“.

Tak třeba lebky představující „fasádu“, kolem níž zrovna kráčíme, pocházejí z rue de la Ville-Levesque, odkud byla z hromadného hrobu převezena část popravených z roku 1793. Mezi nimi se nepochybně nachází i vévoda orleánský Philippe-Égalité. Který to asi je...

Zrovna tady, jako by šlo o dílo náhody, je jako osudová připomínka vyryt verš z první knihy Lukášova evangelia:

DEPOSUIT POTENTES DE SEDE ET EXALTAVIT HUMILES

Je jisté, že kosti všech jsou promíchány: svaté Jenovéfy i Mirabeaua, Marata i Nicolase Flamela a jeho ženy, svatého Vincence z Pauly i kardinála Duboise, Markéty Burgundské i převora Marcela, vypravěče Perraulta, maršála z Ancre, Voiturea, Cassiniho, Benserada, svatého Mederika, Gauthiera Garguillea, Malberba, Gassendiho, Philippa de Champagne, Lulliho, Rabelaise, Philippa de Comynnes atd. atd. Frédégonde možná leží smíchaný s mademoiselle de la Valière a mademoiselle de Scudéri na jedné hromadě s Turlupinem mezi Pichegruem a abbém Santeuilem.

